

Поляков Михайло Йосипович

к.е.н., менеджер з питань фіскального регулювання ПРаТ «Філіп Морріс Україна», співголова комітету з питань оподаткування Американської торгівельної палати в Україні м. Київ, Україна

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІАЛОГУ БІЗНЕСУ І ВЛАДИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ

В Україні 30 листопада 2021 р. ухвалено Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» (далі – Закон). Але зміст та процедури проходження цього законодавчого акта зазнали неабиякої критики бізнес-спільнотою та експертним середовищем.

Запропоновані Законом новації щодо підвищення ставок податків, зміни механізмів їх сплати для розширення бази оподаткування і встановлення жорстких процедур податкового адміністрування, чимало з яких вимагали суттєвого доопрацювання або не повинні були бути підтримані при голосуванні, навряд чи можна охарактеризувати як «пакет заходів», за допомогою яких буде досягнуто підвищення ефективності податкової системи з урахуванням викликів та загроз сьогодення. Крім того, майже виключно фіскальна спрямованість нової податкової реформи в умовах несприятливої кон'юнктури, без досягнення консенсусу щодо новацій із бізнес спільнотою та іншими стейкхолдерами, а також без дотримання принципу стабільності податкового законодавства можуть мати негативний вплив на діяльність багатьох галузей економіки України та на зростання ВВП у цілому. Відповідно, існують ризики, щонайменше, неотримання очікуваних розробниками реформи додаткових обсягів податкових надходжень.

Зміст ініціатив Закону та процес його ухвалення зовсім не схожі на сучасний підхід до податкового реформування у Польщі. 15 травня 2021 р. Уряд Польщі представив пропозиції щодо податкової реформи на найближчі роки із назвою «Польська угода». Ці ініціативи можна поділити на такі категорії: 1) зміни в оподаткуванні фізичних осіб (підвищення неоподаткованого мінімуму доходів податку на доходи фізичних осіб, податкові пільги для середнього класу; суттєві пільги для осіб, які повертатимуться в Польщу з еміграції; програма повернення з-за кордону капіталу шляхом амністії та ін.). 2) підтримка в рамках оголошення «Десятиліття розвитку» для стимулювання інноваційної діяльності малого та середнього бізнесу та цифровізації; 3) зміни загальних правил оподаткування (створення в структурі Міністерства фінансів центру з обслуговування

інвесторів з метою поліпшення визначеності їх оподаткування у перші роки інвестування; запровадження спрощених правил розрахунків із трансфертного ціноутворення для великих компаній, які інвестуватимуть у Польщу та ін.) [1].

Зауважимо, що законодавчі норми, які втілять у життя окреслені ініціативи, у момент оприлюднення концепції реформи були на стадії розробки. Законопроект, що реалізує «Польську угоду», було представлено лише через 2 місяці – 26 липня 2021 р. Відповідно, бізнес-середовище і громадяни країни завчасно отримали досить чітке уявлення про майбутню податкову реформу, зрозумівши, що їм не потрібно готуватися до «податкових неприємностей», а зовсім навпаки – варто розглянути можливості для нових інвестицій. «Польська угода» розроблялася у строки, достатні для забезпечення узгодженості норм і високої якості кінцевого законопроекту, який пізніше протягом 5 тижнів обговорювався із широким колом стейкхолдерів [2]. Закон було прийнято Сеймом Польщі 1 жовтня 2021 р. і набере чинності з 1 січня 2022 р. він є збалансованим.

Незважаючи на те, що в Україні не можна дзеркально копіювати заходи податкового реформування Польщі, важливо звернути увагу на системний підхід до реалізації такої реформи, її основні цілі, напрями, орієнтовані на запозичення кращого досвіду інших країн ЄС, а також на законотворчі процедури з їх достатніми часовими межами. «Конкретний дизайн податкової реформи повинен бути специфічним для кожної країни та залежить від наявного потенціалу й дизайну чинної податкової системи. Ідея полягає в дотриманні цілісного плану реформування податкової системи для досягнення в підсумку успіху та стійкості» [3, с.29]. Орієнтовані лише на мобілізацію додаткових коштів до бюджету швидкі «точкові» зміни можуть бути небезпечними.

Як відомо, податкова політика держави – це мистецтво пошуку компромісу між різновекторними вимогами фіскальної достатності, економічної ефективності і соціальної справедливості, мистецтво знаходження балансу між інтересами усіх економічних агентів. Тому рух на шляху реформ не може бути одностороннім, коли ми «дбаємо» лише про фіскальні інтереси, забуваючи при цьому спитати у громадян і суб'єктів господарювання чи згодні вони платити ще більше податків державі, яка не змогла подолати корупцію, забезпечити верховенство права, а якість суспільних послуг, що вона надає, є досить низькою. Прогнозованість та прозорість в усьому, як в адмініструванні податків, так і в ухваленні важливих рішень у сфері податкової політики, є безальтернативним шляхом до відновлення довіри між державою і платниками податків та, в результаті, зростання омріяного рівня добровільності сплати податків [4].

На уряд покладається завдання формулювання мети податкової реформи, втім, до цього процесу варто залучати широке коло стейкхолдерів, а в ідеалі – й суспільство в цілому. Це полегшить досягнення взаєморозуміння між учасниками процесу реформування – урядом, парламентом, організаціями

громадянського суспільства та спільнотою платників податків, що допоможе зорієнтуватися в проблемних аспектах реформи податкової системи і досягти широкого консенсусу при розробленні її дорожньої карти [3, с.28]. Такий підхід, серед іншого, суттєво мінімізує ризик «сирих» норм податкових законопроектів.

Окремо наголосимо на тому, що стабільність податкового законодавства має бути не лише зафіксованою «вимогою на папері», а реально забезпечуватися на практиці. Не можна допускати ситуацій, коли податкові ініціативи не лише не виносяться для їх широкого обговорення, а й вступають у дію мало не відразу після їх прийняття Парламентом. Суб'єктам господарювання потрібно достатньо часу, щоб адаптуватися до змін в оподаткуванні. Якщо такий час не надається, виникає загроза надмірного негативного впливу новацій на економічну активність у країні з відповідними наслідками для доходів бюджету.

Важливо також, щоб подальше реформування податкової системи України було комплексним та відбувалося на основі відповідної стратегії, у якій будуть окреслені усі проблеми, виклики та загрози, на які країна має відреагувати шляхом внесення змін до податкового законодавства, а також запропоновано конкретні заходи такого реагування. Підхід «першочергового прискіпливого погляду» на податки, щодо яких є резерви підвищення їх ставок, та прогалини податкового законодавства без удосконалення податкової системи з метою створення більш сприятливих умов для розвитку економіки та адаптації такої системи до нових глобальних реалій є недальновидним. Його використання може призвести до того, що наздоганяти ЄС за рівнем соціально-економічного розвитку Україна буде лише на словах, а фактично ще більше відставатиме.

Список використаних джерел

1. *Polish Deal: significant tax changes coming soon. Tax alert (11/2021). 19 May 2021. Deloitte.* URL: <https://www2.deloitte.com/pl/en/pages/tax/articles/alerty-podatkowe/polski-lad-zapowiedz-istotnych-zmian-podatkowych-w-polsce.html>.
2. *Новый экономический курс Польши. Dentons. 02.08.2021* URL: <https://www.dentons.com/en/insights/alerts/2021/august/2/polish-deal>.
3. *Соколовська А.М. Концептуальні підходи до розроблення стратегії розвитку податкової системи України. Фінанси України. 2020. № 10. С. 24-46.*
4. *Швабій К. Дорога з одностороннім рухом. LB.ua. 13.07.2021.* URL: https://lb.ua/blog/kostiantyn_shvabii/489268_doroga_z_odnostoronnim_ruhom_.html.